

PREVAJANJE SIENKIEWICZA

Janž Snoj
Univerza v Ljubljani

1 Status avtorja v izhodiščni kulturi

Henryk Sienkiewicz (1846–1916) velja za najslavnejšega poljskega pisatelja v zgodovini in najpomembnejšega poljskega pisca zgodovinskih romanov (Markiewicz 1996–97, 214). Tako doma kot v tujini je zaslovel že v času življenja ter ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja hitro dosegel tako širok krog bralcev, da se po priljubljenosti z njim še dolgo ni mogel meriti noben drug poljski avtor. Leta 1905 je kot prvi Poljak dobil tudi Nobelovo nagrado za književnost. Na Poljskem je najbolj znan po *Trilogiji*, ki jo sestavljajo romani o poljski zgodovini 17. stoletja *Z ognjem in mečem* (1884), *Potop* (1886) in *Mali vitez* (1887–1888), v tujini pa po romanu *Quo vadis* (1896), ki obravnava zgodnje krščanstvo v antičnem Rimu. Mednarodna uspešnica je prav tako postal mladinski roman *V puščavi in goščavi* (1911) (Markiewicz 1996–97, 209–210).

Dela, ki so Sienkiewiczzu na Poljskem prinesla največji uspeh, so naletela na tako navdušen odziv predvsem zato, ker je bil njihov namen, po pisateljevih lastnih besedah, »krepiti srca«. Sienkiewicz je namreč živel v času, ko je bilo poljsko ozemlje razdeljeno med Avstrijo, Prusijo in Rusijo, Poljakom pa se kljub dolgoletnim prizadevanjem ni uspelo rešiti tuje oblasti. Sienkiewicz je na te razmere odgovoril tako, da se je vrnil v preteklost. Ob navezavi na Walterja Scotta in Alexandra Dumasa je v privlačno napisanih romanih, v katerih se prizori vojaških spopadov prepletajo z ljubezensko zgodbo, slavil velike dogodke iz poljske zgodovine ter s tem spodbujal patriotizem, utrjeval krščansko tradicijo in rojakom dajal upanje v boljšo prihodnost. Njegovi romani so v času nastanka v celoti dosegli svoj namen, zaradi napete zgodbe in optimističnega sporočila pa so ne glede na spremenjene zgodovinske okoliščine ostali priljubljeni tudi po pisateljevi smrti (Żurawski 2007, 658–659; gl. tudi Markiewicz 1986, 116–122).

Po drugi strani so Sienkiewiczzeva dela na Poljskem že ob izidu spremljali kritični odzivi (gl. npr. Prus 1884), čeprav jih v primerjavi s pohvalami (gl. npr. Tarnowski 1884) ni bilo veliko. Nekateri literarni kritiki in pisatelji so sicer priznavali, da je Sienkiewicz nadarjen avtor, ki obvlada jezik in zna pritegniti bralce, vendar so dvomili o literarni vrednosti njegovega pisanja. Očitali so mu, da v želji, da bi »krepil srca«, pristransko obravnava zgodovino, poenostavlja junake in dogajanje ter občinstvu ponuja samo lahkotno razvedrilo (Kulczycka-Saloni in Straszewska 1990, 364–369). Podobna mnenja so v teku 20. stoletja postala glasnejša (gl. npr. Gombrowicz 1986, 352–364), delno pa se jim pridružuje tudi sodobna poljska literarna veda (gl. npr. Miłosz 1993, 355–363).

Kljub kritikam ni mogoče prezreti vpliva, ki ga je Sienkiewicz imel tako na številne generacije bralcev kot na razvoj poljske književnosti. Prav zato si je zagotovil mesto v nacionalnem literarnem kanonu in do zdaj ostal eden najbolj branih poljskih avtorjev (Markiewicz 1996–97, 214).

2 Prevajanje Sienkiewiczevih del v slovenščino

Sienkiewicz je najbolj prevajan in bran poljski avtor v Sloveniji (Snoj 2020, 107). Prvi prevod sega v leto 1883, ko je v *Slovincu* izšla novela »Iz spomeniške knjige poljskega učitelja«, ki jo je prevedel Peter Miklavec. Prvi samostojni knjižni prevod se je pojavil naslednje leto, ko je Janez Krajec izdal novelo »Za kruhom« v prevodu Petra Miklavca. Zaradi uspeha med bralci so bila pozneje prevedena skoraj vsa Sienkiewiczzeva dela. Največ so se prevajala in izdajala do pisateljeve smrti leta 1916. Redno so izhajala vse do začetka osemdesetih let, potem pa je njihovo število upadlo.

Podatki o Sienkiewiczevih delih v slovenščini niso popolni. Doslej najboljše pregled je pripravil Jože Munda (1979), ki navaja, da so Sienkiewiczzeva dela med letoma 1883 in 1978 izšla 133-krat, 72-krat do leta 1916 in 61-krat po letu 1916. 52-krat so izšla v knjižni obliki in 81-krat v periodiki in antologijah. Pregled za obdobje po letu 1978 še ni bil narejen.

Kot je razvidno iz sistema COBISS (IZUM 2022), ki vsebuje zanesljive podatke samo za samostojne knjižne izdaje, je od leta 1884 do leta 2022 na Slovenskem izšlo 62 izdaj Sienkiewiczevih del, od tega 15 prvih prevodov, 13 ponovnih prevodov ter 34 ponatisov in popravljenih oziroma prirejenih izdaj. Romani so izšli 53-krat, kratka proza pa 9-krat. V obdobju Avstro-Ogrske (1884–1918) je izšlo 18 izdaj, v obdobju prve Jugoslavije (1918–1945) 11, v obdobju druge Jugoslavije (1945–1991) 28 in v obdobju samostojne Slovenije (1991–2022) pet. Sienkiewicz je tako najpriljubljenejši poljski avtor med slovenskimi bralci, saj ima več kot 50 izdaj prednosti pred vsemi drugimi pisci.

Med Sienkiewiczevimi deli sta po številu samostojnih knjižnih prevodov na prvem mestu romana *Quo vadis* (4 prevodi, 10 izdaj) in *Z ognjem in mečem* (4 prevodi, 8 izdaj),

ki sta bila v slovenščino prevedena večkrat kot katerokoli drugo poljsko delo. Največje število samostojnih knjižnih izdaj je dosegel roman *V puščavi in goščavi* (2 prevoda, 13 izdaj), ki je hkrati tudi največkrat izdano poljsko delo na Slovenskem. Več knjižnih izdaj so doživeli še romani *Mali vitez* (3 prevodi, 7 izdaj), *Potop* (2 prevoda, 6 izdaj), *Križarji* (2 prevoda, 5 izdaj) in *Brez dogme* (2 prevoda, 2 izdaji) ter novela »Za kruhom« (2 prevoda, 4 izdaje).

3 Predstavitev prevajalcev

Med letoma 1884 in 2022 je vsaj en samostojni knjižni prevod Sienkiewiczevega dela prispevalo 12 prevajalcev. Vodilni med njimi je Peter Miklavec (1859–1918), ki je bil v obdobju Avstro-Ogrske najdejavnejši slovenski prevajalec iz slovanskih jezikov. Čeprav je odločilno pripomogel k poznavanju slovanske književnosti na Slovenskem, mu je več založnikov in kritikov očitalo pomanjkljivo jezikovno znanje in površnost. Bil je namreč samouk, poleg tega pa je moral delati v veliki naglici, saj je s prevajanjem preživljal družino in se vse življenje boril z revščino. Bralcem je bil najbolj znan kot prevajalec Sienkiewicza. Ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja je prvič prevedel vsa pisateljeva odmevnejša dela razen romana *V puščavi in goščavi*. V knjižni obliki je izšlo deset njegovih prevodov, od katerih so najpomembnejši prevodi romanov *Z ognjem in mečem* (1892–1893), *Quo vadis* (1901), *Mali vitez* (1902–1903), *Križarji* (1902–1903) in *Potop* (1904–1905) (Glazer 1933).

S petimi prevodi Miklavcu sledi eden najbolj znanih slovenskih prevajalcev Janko Moder (1914–2006). V sedemdesetih letih je ponovno prevedel romane *Z ognjem in mečem* (1970), *Quo vadis* (1970) in *Brez dogme* (1975), ob tem pa je sestavil in prevedel še obsežna izbora Sienkiewiczevih novel (1975, 1979). Poleg tega je Državna založba Slovenije na njegovo pobudo izdala zbirko *Izbrana dela Henryka Sienkiewicza* (Moder 1975, 412–413).

Tretje mesto s štirimi prevodi zaseda Rudolf Molè (1883–1969), ki je bil v obdobju med obema vojnama najvidnejši slovenski prevajalec iz poljščine, kot predsednik Društva prijateljev poljskega naroda pa je bil zaslužen tudi za krepitev slovensko-poljskih odnosov. Prispeval je ponovne prevode romanov *Z ognjem in mečem* (1923), *Potop* (1926–1928) in *Križarji* (1934–1935) ter prvi prevod romana *Na polju slave* (1928) (Šlebinger 1933).

Vsi drugi prevajalci, med katerimi so na primer Matija Mračé (1866–1903), Leopold Lenard (1876–1962), Joža Glonar (1885–1946), Maks Veselko (1900–1968), France Vodnik (1903–1986) in Boris Rihteršič (1908–?), so prevedli po eno delo. Najpomembnejši od njih je Vodnik, saj njegov ponovni prevod romana *V puščavi in goščavi*, ki je med letoma 1952 in 2006 izšel 11-krat, po številu izdaj presega vse druge slovenske prevode iz poljščine (Snoj 2020, 107–108).

4 Predstavitev založb in zbirk

Od leta 1884 do leta 2022 so samostojne knjižne izdaje Sienkiewiczevih del izhajale pri skupno 22 založbah. Na prvo mesto se uvršča Državna založba Slovenije (1945–) s 15 izdajami, od katerih so vse razen ene v sedemdesetih letih izšle v že omenjeni zbirki *Izbrana dela Henryka Sienkiewicza*. Zbirka zajema pisateljeve najbolj znane romane in novele, ki so jih prevedli Moder, Molè, Rihteršič in Vodnik, ter slovenskim bralcem še danes ponuja najboljšo priložnost, da se seznanijo z njegovo ustvarjalnostjo.

Druga najpomembnejša založba je Mladinska knjiga (1945–), pri kateri je od petdesetih do devetdesetih let izšlo deset izdaj, in sicer osem izdaj Vodnikovega prevoda romana *V puščavi in goščavi*, prirejena izdaja Rihteršičevega prevoda *Malega viteza* in ponatis romana *Quo vadis* v Modrovem prevodu. Večina izdaj je bila vključena v priljubljene zbirke za mlajše bralce, kot sta *Biseri* in *Zlata knjiga*.

Na tretjem mestu je Goriška tiskarna (1893–1915), ki jo je vodil eden najprepoznavnejših slovenskih založnikov pred prvo svetovno vojno Andrej Gabršček (1864–1938). Med sedmimi Gabrščkovimi izdajami so prvi prevodi romanov *Potop*, *Quo vadis*, *Križarji* in *Brez dogme*, ponatis romana *Quo vadis* ter dva izbora kratke proze. Našteta dela so izhajala v zbirkah *Slovanska knjižnica* in *Svetovna knjižnica*, vsa pa je prevedel Miklavec.

Goriški tiskarni sledijo založbe, ki so izdale štiri izdaje ali manj. Med njimi so Mohorjeva družba (1851–), Slovenska matica (1864–), Janez Krajec (1877–1901), Tiskovna zadruga (1916–1945), Jugoslovanska knjigarna (1919–1941), Cankarjeva založba (1945–) idr.

5 Recepcija Sienkiewiczevih del na Slovenskem

Sienkiewiczeva ustvarjalnost je na Slovenskem doživela velik odmev. Po podatkih, ki jih je na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU zbrala Ljerka Bizilj (1989), je bil Sienkiewicz prvič omenjen leta 1865 v *Slovenskem glasniku*. Do leta 1970 se je v periodiki njegovo ime pojavilo 814-krat, največkrat v *Slovincu*, *Domu in svetu* in *Ljubljanskem zvonu*. O njem so največ pisali od preloma 19. in 20. stoletja do začetka druge svetovne vojne, njegovi romani in kratka proza pa so pritegnili tako konservativni kot liberalni tabor. V povojnem obdobju je največ pozornosti dobil v sedemdesetih letih, ko je Državna založba Slovenije izdajala njegova izbrana dela.

Tako kot na Poljskem je Sienkiewicz na Slovenskem največji uspeh doživel v času življenja. Občinstvo je navdušeno sprejelo njegova dela, pohvale za trud pa so dobivali tudi prevajalci in založniki, od katerih sta se najbolj uveljavila Miklavec in Gabršček (gl. npr. *Ljubljanski zvon* 1902). Sienkiewicz je zanimanje vzbujal že zaradi svojega slovesa (gl. npr. Štrekelj 1884, 191) in privlačnega načina pisanja (gl. npr. *Slovan* 1902–03). Poleg tega so mu kritiki pripisovali zasluge, da je obnovil pomen zgodovinskega romana, ki so

ga ob razmahu realizma in naturalizma številni avtorji zanemarili (gl. npr. Zbašnik 1903). Toda na njegovo priljubljenost so še pomembneje vplivali drugi dejavniki. Po eni strani je bilo slovensko ozemlje v tem obdobju del Avstro-Ogrske, ki je Slovencem onemogočala svoboden razvoj. Ker je zaradi politične nesamostojnosti narodotvorno vlogo prevzela književnost, so domoljubna sporočila Sienkiewiczevih del močno nagovarjala slovenske bralce (gl. npr. Miklavc 1900, 2). Po drugi strani so se Slovenci v uporu proti germanizaciji zavzemali za slovansko vzajemnost, tako da so bili Sienkiewiczzu še toliko bolj naklonjeni, ker je bil mednarodno prepoznaven slovanski avtor, ki je s svojim pisanjem dvigoval samozavest in ugled vseh Slovanov (gl. npr. Zbašnik 1902). Nenazadnje pa so Slovence kot katoliški narod prepričale tudi krščanske prvine v Sienkiewiczevi ustvarjalnosti (gl. npr. Godec 1901, 134). Sienkiewicz je torej na Slovenskem »krepil srca« in postal zgled, kako pisati tako v imenu »Boga in naroda« (gl. npr. Stroj 1894, 223) kot v imenu slovanškega sveta (gl. npr. Aškerc 1901).

Pred Sienkiewiczovo smrtjo leta 1916 so bili zadržani odzivi na njegova dela zelo redki (gl. npr. Pugelj 1905). Očitki so pogosteje kot na Sienkiewicza leteli na prevajalce in založnike. Nekateri kritiki so namreč v skrbi za razvoj slovenskega jezika in knjige opozarjali na jezikovne pomanjkljivosti in površnost v prevodih, še zlasti v Miklavčevem in Mračetovem prevodu romana *Z ognjem in mečem* (gl. npr. Lampe 1893). Drugi pa so menili, da imajo bralci na voljo že tako veliko prevodov Sienkiewicza, da bi bilo treba pozornost posvetiti še kakemu drugemu piscu (gl. npr. Govekar 1905).

V času prve in druge Jugoslavije je Sienkiewicz ostal izredno priljubljen avtor, sploh med mlajšimi bralci (gl. npr. Mahnič 1955–56, 293–294). Nove izdaje njegovih del so z odobravanjem pospremili tudi publicisti in kritiki, ki so poudarjali, da so skoraj vse starejše izdaje že razprodane (gl. npr. Rupel 1970). V primerjavi s prejšnjim obdobjem so sicer v svojih odzivih prevajalcem in založbam namenjali precej manj prostora. Tako so recimo Moleta in Jugoslovansko knjigarno samo omenili ali na kratko pohvalili (gl. npr. Vodnik 1936), enako pa velja za Modra in Državno založbo Slovenije (gl. npr. *Delo* 1970). Edina izjema je bil prej omenjeni prevajalec Joža Glonar, ki je podrobneje ocenil Moletova prevoda romanov *Z ognjem in mečem* in *Potop* ter v njiju odkril številne napake (gl. npr. Glonar 1922).

Ceprav je Sienkiewicz navduševal slovensko občinstvo tudi po koncu prve svetovne vojne, se je zaradi drugačnih zgodovinskih okoliščin pogled na njegovo ustvarjalnost spremenil. Ker so Slovenci po razpadu Avstro-Ogrske dobili večjo avtonomijo in so jih manj ogrožali tuji pritiski, se je narodotvorna funkcija literature postopno umikala v ozadje. Sienkiewiczova dela torej niso bila več neposredno povezana z aktualnimi razmerami na Slovenskem in se jih je začelo presojeti s časovne distance. Pisci člankov in kritik so tako Sienkiewicza največkrat predstavili kot svetovno znanega avtorja zgodovinskih romanov, s katerimi se je odzval na težek položaj, v katerem so bili Poljaki v njegovem času, in se zapisal v literarno zgodovino (gl. npr. Jež 1967). Ob tem so ponavljali, da gre za odličnega

pripovednika, ki še vedno ponuja napeto branje od prve do zadnje strani (gl. npr. Smolej 1934). Druga posledica časovne distance pa je bila, da se je v zapisih o Sienkiewiczzu pogosteje omenjalo šibke plati njegovega pisanja, pri čemer so se očitki ujemali s kritičnimi sodbami, ki so se na Poljskem pojavljale vse od konca 19. stoletja (gl. npr. Kozak 1940, 343–344).

V današnjem času zanimanje za Sienkiewicza ni izginilo, vendar je opazno manjše, kot je bilo včasih, o čemer priča razmeroma nizko število novih izdaj in recepcijskih odzivov (gl. npr. Rugelj 2006). Sienkiewiczzeve romane, ki so bili dolga leta med najpriljubljenejšimi tujimi deli na Slovenskem, so nadomestile novejše mednarodne uspešnice, ki bolj ustrezajo okusu sodobnih bralcev.

Sienkiewicz je zaznamoval tudi slovensko književnost, še posebno katoliške pisce zgodovinskih povesti in romanov, kot so Fran Saleški Finžgar, Matija Prelesnik, Peter Bohinjec in Ivan Lah, ki so se v prvih desetletjih 20. stoletja zbirali okrog revije *Dom in svet*. Sienkiewiczev vpliv je najopaznejši v enem najbolj znanih slovenskih zgodovinskih romanov *Pod svobodnim soncem* (1906–1907), ki ga je Finžgar napisal po zgledu *Trilogije* in romana *Quo vadis* (Kos 2001, 185–187). Poleg tega je Sienkiewicz vplival še na nekatera druga dela z zgodovinsko tematiko, med katerimi so recimo *Znamenja na nebu* (1927–1929) Franceta Bevka (Kos 2001, 187–189), *Peter Markovič, strah ljubljanskih šolarjev* (1929) Ivana Preglja (Hladnik 2009, 172), *Ukana* (1965–1969) Toneta Svetine (Jan 1970, 18) in *V Sibilinem vetru* (1968) Alojza Rebule (Moder 1975, 411–412).

O odmevu Sienkiewiczzeve ustvarjalnosti na Slovenskem je pisalo več slovenskih in poljskih raziskovalcev, med drugim Jerzy Śliziński (1961–62), Ljerka Bizilj (1989) in Jasna Reščič (2020), ki so obravnavali kritiško recepcijo Sienkiewiczevih del, ter Svetlana Slapšak (1997, 89–105), Janko Kos (2001, 185–189) in Tone Smolej (2014), ki so se dotaknili njegovega vpliva na slovensko književnost. Prevodoslovne razprave so doslej objavili Janko Moder (1982), Agnieszka Zatorska (2019, 2020a, 2020b, 2021a, 2021b, 2021c, 2022), Janž Snój (2020) in Robert Grošelj (2020).

Moder (1982) se je ukvarjal z okoliščinami nastanka in jezikovno ustreznostjo prvih dveh prevodov romana *Z ognjem in mečem*. Roman je prvi prevedel Peter Miklavčev, vendar je Slovenska matica njegov rokopis zaradi prevelikih jezikovnih pomanjkljivosti zavrnila in se za prevod dogovorila z Matijo Mračetom. Miklavčev prevod je nato v letih 1892 in 1893 izšel pri Janezu Krajcu v cenejši izdaji, namenjeni preprostim bralcem, v istih letih pa je izšla tudi dražja Matičina izdaja Mračetovega prevoda, ki je bila namenjena izobražencem. Miklavčev je Slovenski matici, ki ni niti pozneje sprejela nobenega njegovega prevoda, zelo zameril in jo celo javno obtožil, da mu dela krivico. Moder poudarja, da je tako Miklavcu kot Mračetu uspel eden največjih prevajalskih podvigov tistega časa, vendar na podlagi besedilne analize izbranih odlomkov ugotavlja, da je v obeh prevodih veliko napak, nedoslednosti in izpustov. Poglavitna razlika med njima je v tem, da je Miklavčev

prevod bližje tedanjemu knjižnemu pogovornemu jeziku in Mračetov zbornemu. Čeprav Miklavc kot samouk ni dovolj dobro obvladal jezika, da bi lahko izpolnil pričakovanja Slovenske matice, Moder opozarja, da je nadaljnji razvoj slovenščine prinesel spremembe, ki govorijo v prid Miklavcu. Z današnjega gledišča tako njegov prevod zveni bolj naravno in tekoče kot Mračetov, ki deluje izumetničeno in zastarelo.

Zatorska (2019, 2020a, 2020b, 2021a, 2021b, 2021c, 2022) je z gledišča leksike, semantike in stilistike analizirala Miklavčev prevod *Rodbine Polaneških*, Moletov prevod *Potopa*, Rihteršičev prevod *Malega viteza* ter Modrov prevod *Brez dogme*. Ob primerjavi med izbranimi odlomki izvirkov in prevodov je preučevala strategije, ki so jih izbrali prevajalci, in preverjala, ali je v ciljnih besedilih prišlo do pomenskih in slogovnih premikov. Med drugim je podrobneje obravnavala opise literarnih oseb, narave in notranjih prostorov, izražanje čustev, metafore, slogovno zaznamovane besede ter poimenovanja barv. Njene ugotovitve kažejo, da je izvirniku najtesneje sledil Moder, pri Miklavcu, Moletu in Rihteršiču pa se poleg posrečenih rešitev pojavljajo tudi napačni oziroma nenatančni prevedki, zato so se v njihovih prevodih izgubile nekatere vsebinske in oblikovne značilnosti izhodiščnih besedil.

Snoj (2020) je obravnaval prevajanje morebitno spornih odlomkov romana *V puščavi in goščavi*, ki se navezujejo na kolonializem in krščanstvo, ter vpliv ideologije ciljne kulture na prevodno dejavnost. Besedilna analiza izvirkov in 12 slovenskih izdaj je razkrila razliko med izdajami pred drugo svetovno vojno in po njej: v dveh predvojnih izdajah ni prišlo do nobenih prevodnih premikov, osem od desetih povojnih izdaj pa je bilo cenzuriranih. Tarča posegov je bilo krščanstvo, saj so bile vse omembe pokristjanjevanja izpuščene ali zamenjane s posvetnimi prvinami. Poleg tega je bila v najzgodnejši cenzurirani izdaji spremenjena več kot tretjina odlomkov, v katerih se krščanske prvine pojavljajo zunaj konteksta kolonialne ideologije, v poznejših izdajah pa desetina. Ti rezultati so posledica sprememb v odnosu do religije, ki so se zgodile, ko je Slovenija postala del socialistične Jugoslavije. Protiverska stališča partije so namreč vplivala tudi na prevajanje, in sicer predvsem na prevode za mlajše bralce, saj je oblast v krščanstvu videla največjo grožnjo vzgoji mladih v socialističnem duhu. Snojeva študija primera tako potrjuje izsledke prejšnjih raziskav o prevajanju otroške in mladinske književnosti v obdobju druge Jugoslavije (gl. npr. Pokorn 2012).

Grošelj (2020) se je osredotočil na prevodne ustreznice poljskih dopustnih veznikov v slovenskem, hrvaškem in bolgarskem prevodu romana *V puščavi in goščavi*. Analiza je pokazala, da so prevodi bolj raznoliki od izvirkov, saj ima devet poljskih dopustnih veznikov v slovenskem prevodu 14 ustreznice, v hrvaškem 22 in v bolgarskem 21. Prevajalci so se največkrat odločili za različne dopustne veznike, ponekod pa so izbrali tudi drugačne rešitve, kot so protivni vezniki, členki, predložne zveze in izpusti. Posamezne dopustne veznike so torej v skoraj vseh primerih prevajali z več kot eno ustreznico. Čeprav se v tem pogledu niso strogo držali izhodiščnega besedila, Grošelj članek sklene z ugotovitvijo, da

jim je v ciljnih besedilih uspelo ohraniti večino poljskih dopustnih veznikov kot leksikalno in semantično kategorijo.

Kljub navedenim razpravam v preučevanju prevajanja Sienkiewicza v slovenščino ostajajo vrzeli. Bogato gradivo, ki ga prevodoslovcem ponujajo slovenske izdaje Sienkiewiczovih del, torej odpira še veliko možnosti za prihodnje raziskave.

6 Seznam sorodnih poglavij v monografiji

Prevajanje zgodovinskega romana / Literarnopredvodne izmenjave s poljščino / Odnos do temnopoltih v slovenskih literarnih prevodih / Prevajanje otroške literature v času socializma / Janko Moder / France Vodnik

Bibliografija

- Aškerc, Anton. 1901. »Sienkiewiczjev jubilej.« *Ljubljanski zvon* 21, št. 1: 75–76. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PSTVNFFR>.
- Bizilj, Ljerka. 1989. »Odmev Sienkiewicza pri Slovencih.« *Diplomsko delo*, Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani.
- Delo*. 1970. »Knjižne novosti: *Z ognjem in mečem – Potop*.« *Delo*, 2. julij 1970, 11. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-U7HRM146>.
- Glazer, Janko. 1933. »Miklavc, Peter.« *V Slovenski biografski leksikon*, zv. 5, uredil Franc Ksaver Lukman, 116–118. Ljubljana: Zadružna gospodarska banka. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi366703/#slovenski-biografski-leksikon>.
- Glonar, Joža. 1922. »Recenzija knjige *Z ognjem in mečem*, Henryk Sienkiewicz.« *Ljubljanski zvon* 42, št. 11: 696–698. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-U6CR3AAC>.
- Godec, Janez. 1901. »Henrik Sienkiewicz: k petindvajsetletnici njegovega pisateljevanja.« *Dom in svet* 14, št. 3: 129–134. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-WMSZMT36>.
- Gombrowicz, Witold. 1986. »Dziennik 1953–1956.« *V Witold Gombrowicz, Dzieła*, zv. 7, uredil Jan Błoński. Krakov: Wydawnictwo Literackie.
- Govekar, Fran. 1905. »Recenzija knjige *Potop*, Henryk Sienkiewicz.« *Slovan* 3, št. 3: 92–93. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-0NYF9QJK>.
- Grošelj, Robert. 2020. »Polish Concessive Conjunctions in Slovene, Croatian, and Bulgarian Translations of Henryk Sienkiewicz's Novel *W pustyni i w puszczy*.« *V Contributions to the 22nd Annual Scientific Conference of the Association of Slavists (Polyslav)*, uredil Enrique Gutiérrez Rubio, 100–109. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Hladnik, Miran. 2009. *Slovenski zgodovinski roman*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- IZUM. 2022. COBISS. Dostop 13. 7. 2022. <https://www.cobiss.si/>.
- Jan, Rado. 1970. »Ljudska epopeja Toneta Svetine: naš prvi sklenjeni tekst.« *Recenzija knjige Ukana Toneta Svetine. Sobotna priloga Dela*, 21. marec 1970, 18. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-QG004BMM>.
- Jež, Janko. 1967. »Henryk Sienkiewicz (1846–1916) nekoč ljubljenc tlačenih Poljakov.« *Primorski dnevnik*, 9. april 1967, 3. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-1KXOH2J>.
- Kos, Janko. 2001. *Primerjalna zgodovina slovenske literature*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Kozak, Juš. 1940. »Blodnje za lepoto (II)«. *Ljubljanski zvon* 60, št. 7–8: 332–344. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-OXB9AFZI>.
- Kulczycka-Saloni, Janina in Maria Straszewska. 1990. *Romantyzm, pozytywizm*. Varšava: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Lampe, Francišek. 1893. »Recenzija knjige *Z ognjem in mečem*, Henryk Sienkiewicz.« *Dom in svet* 6, št. 4: 187–188. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PGCFHEWN>.

- Ljubljanski zvon*. 1902. »Recenzija knjige *Quo vadis*, Henryk Sienkiewicz.« *Ljubljanski zvon* 22, št. 3: 209. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-2UY53CJW>.
- Mahnič, Joža. 1955–56. »Domače branje naših dijakov.« *Jezik in slovstvo* 1, št. 10: 293–298. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-7QJKZ875>.
- Markiewicz, Henryk. 1986. *Literatura pozytywizmu*. Varšava: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Markiewicz, Henryk. 1996–97. »Sienkiewicz, Henryk Adam Aleksander Pius.« V *Polski słownik biograficzny*, zv. 37, uredil Henryk Markiewicz, 203–216. Varšava in Krakov: Instytut Historii PAN. <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/henryk-adam-sienkiewicz-1846-1916-pisarz-publicysta>.
- Miklavc, Peter. 1900. »Henrik Sienkiewicz in njegova dela (VII).« *Soča*, 22. september 1900, 1–2. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-V89TKV86>.
- Miłosz, Czesław. 1993. *Historia literatury polskiej do roku 1939*, prevedla Maria Tarnowska. Krakov: Znak.
- Moder, Janko. 1975. »Henryk Sienkiewicz.« V *Henryk Sienkiewicz, Nowele*, uredil in prevedel Janko Moder, 397–413. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Moder, Janko. 1982. »Z ognjem in mečem 1892–1893: poglavje iz zgodovine prevajanja.« V *Iz zgodovine prevajanja na Slovenskem*, uredili Drago Bajt, Frane Jerman in Janko Moder, 141–201. Ljubljana: Društvo slovenskih književnih prevajalcev.
- Munda, Jože. 1979. »Sienkiewicz pri nas.« V *Zgodnje nowele* Henryka Sienkiewicza, uredil in prevedel Janko Moder, 380–388. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Pokorn, Nike K. 2012. *Post-Socialist Translation Practices: Ideological Struggle in Children's Literature*. Amsterdam: John Benjamins.
- Prus, Bolesław. 1884. »Recenzija knjige *Ogniem i mieczem*, Henryk Sienkiewicz.« *Kraj*, 20. julij 1884, 2–9; 27. julij 1884, 2–6; 3. avgust 1884, 2–7. <https://academica.edu.pl/reading/read-Single?cid=45146339&uid=43432003>.
- Pugelj, Milan. 1905. »Recenzija knjig *Potop*, *Mali vitez* in *Rodbina Polaneških*, Henryk Sienkiewicz.« *Slovan* 3, št. 8: 252. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-FECEQDX8>.
- Reščič, Jasna. 2020. »Zgodovina prevajanja in kritiške recepcije Sienkiewiczzeve *Trilogije* na Slovenskem.« V *Slovansko jezikovno in literarno povezovanje ter zgodovinski kontekst: mednarodni študentski simpozij Slovan Slovanu Slovan*, uredila Ina Poteko, 56–62. Ljubljana: Študentska organizacija Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. <https://simpozijsslovan.wordpress.com/zbornik/>.
- Rugelj, Samo. 2006. »Ponatis kultnega romana.« Recenzija knjige *Quo vadis* Henryka Sienkiewicza. *Bukla* 2, št. 8: 12.
- Rupel, Slavko. 1970. »Sienkiewiczzevo izbrano delo v slovenščini.« *Primorski dnevnik*, 1. julij 1970, 4, 6. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-BHSU5HCJ>.
- Slapšak, Svetlana. 1997. *Pustolovski roman potuje na vzhod. Od trivialnega do nacionalnega: preobrazba žanra*, prevedla Alvena Žuraj. Ljubljana: ISH – Fakulteta za podiplomski humanistični študij.

- Slovan*. 1902–03. »Recenzija knjige *Mali vitez*, Henryk Sienkiewicz.« *Slovan* 1, št. 5: 162. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-X2KRM1OC>.
- Smolej, Tone. 2014. »Sienkiewiczowskie postacie w powieści Frana Finžgara *Pod svobodnim soncem*«, prevedla Justyna Mišta-Ślęzak. V *W podróży za słowem: księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 70-lecia urodzin profesora Emila Tokarza*, uredil Mateusz Warchał, 308–315. Bielsko-Biała: Akademia Techniczno-Humanistyczna.
- Smolej, Viktor. 1934. »50-letnica Sienkiewiczewe trilogije.« *Slovenec*, 12. januar 1934, 4. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-PP4G95Q0>.
- Snoj, Janž. 2020. »Translating Ideology with Ideology: The Case of Sienkiewicz's Novel *In Desert and Wilderness* and Its Slovenian Translations.« V *New Horizons in Translation Research and Education* 5, uredile Anne Ketola, Tamara Mikolič Južnič in Outi Paloposki, 101–123. Tampere: Tampere University. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1585-6>.
- Stroj, Alojz. 1894. »Recenzija knjige *Z ognjem in mečem*, Henryk Sienkiewicz.« *Dom in svet*, št. 7: 222–223. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-54IEIIR9>.
- Śliziński, Jerzy. 1961–62. »Sienkiewicziana słoweńskie.« *Slavistična revija* 13, št. 1–4: 298–301. <https://srl.si/ojs/srl/article/view/1962-1-4-0-16>.
- Šlebinger, Janko. 1933. »Molè, Rudolf.« V *Slovenski biografski leksikon*, zv. 5, uredil Franc Ksaver Lukman, 148. Ljubljana: Zadružna gospodarska banka. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi374270/#slovenski-biografski-leksikon>.
- Štrekelj, Karel. 1884. »Poljska književnost.« *Ljubljanski zvon* 4, št. 3: 190–191. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-BERIBTCC>.
- Tarnowski, Stanisław. 1884. »Z najnowszych powieści polskich II: Sienkiewiczza *Ogniem i mieczem*.« Recenzija knjige *Ogniem i mieczem* Henryka Sienkiewicza. *Przegląd Polski* 18, št. 4: 31–57, 278–311. <https://academica.edu.pl/reading/readSingle?cid=65821005&uid=54408618>.
- Vodnik, France. 1936. »Recenzija knjige *Križarji*, Henryk Sienkiewicz.« *Slovenec*, 7. marec 1936, 7. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-MJ63DUAZ>.
- Zatorska, Agnieszka. 2019. »Z lingwistycznych zagadnień słoweńskiego przekładu *Pana Wołodyjowskiego* Henryka Sienkiewicza.« V *Henryk Sienkiewicz: język – semantyka*, uredili Magdalena Pietrzak in Agata Zalewska, 315–338. Varšava: DiG.
- Zatorska, Agnieszka. 2020a. »Połanieccy po słoweńsku – wśród przyrody i we wnętrzach: semantyka i stylistyka w przekładzie.« *Rozprawy Komisji Językowej*, št. 68: 175–197. <https://doi.org/10.26485/RKJ/2020/68/10>.
- Zatorska, Agnieszka. 2020b. »Predykaty miłości w *Bez dogmatu i Rodzinie Połanieckich* Henryka Sienkiewicza: przekład na język słoweński.« V *Contributions to the 22nd Annual Scientific Conference of the Association of Slavists (Polyslav)*, uredil Enrique Gutiérrez Rubio, 346–354. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
- Zatorska, Agnieszka. 2021a. »O stylistyce i leksyce słów kilka: *Potop* Henryka Sienkiewicza i słoweński przekład Rudolfa Molè.« *Roczniki Humanistyczne* 69, št. 6: 189–201. <https://doi.org/10.18290/rh21696-11>.

- Zatorska, Agnieszka. 2021b. »*Obleka perunikove barve: nazvy kolorów w słoweńskim przekładzie powieści Rodzina Polanieckich Henryka Sienkiewicza.*« *Jezikoslovni zapiski* 27, št. 1: 103–119. <https://doi.org/10.3986/JZ.27.1.06>.
- Zatorska, Agnieszka. 2021c. »Z problemów tłumaczenia predykatywnych wyrażeń uczuć w słoweńskim przekładzie *Bez dogmatu* Henryka Sienkiewicza.« *V Języki słowiańskie dziś: w kręgu kategorii, struktur i procesów*, uredili Jakub Lubomir Banasiak, Aleksander Kiklewicz in Julia Mazurkiewicz-Sułkowska, 367–386. Varšava: Instytut Sławistyki PAN; Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego. <https://wydawnictwo.uni.lodz.pl/produkt/jezyki-slowianskie-dzis-w-kręgu-kategorii-struktur-i-procesow/>.
- Zatorska, Agnieszka. 2022. »Pregled raziskovalne problematike pri analizi slovenskih prevodov poljskih klasičnih romanov.« *V Slavistična prepletanja 2*, uredila Gjoko Nikolovski in Natalija Ulčnik, 81–96. Maribor: Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba. <https://doi.org/10.18690/um.ff.4.2022>.
- Zbaśnik, Fran. 1902. »Recenzija knjige *Venec slovanskih povesti VI*, Henryk Sienkiewicz.« *Ljubljanski zvon* 22, št. 12: 854–855. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-IYUZVAPH>.
- Zbaśnik, Fran. 1903. »Recenzija knjige *Mali vitez*, Henryk Sienkiewicz.« *Ljubljanski zvon* 23, št. 1: 56. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-WUZ4L1RF>.
- Żurawski, Sławomir, ur. 2007. *Literatura polska: encyklopedia PWN*. Varšava: Wydawnictwo Naukowe PWN.

POVZETEK

Pisec mednarodnih uspešnic in Nobelov nagrajenec Henryk Sienkiewicz (1846–1916), ki je najbolj znan po svojih zgodovinskih romanih, velja za najslavnejšega poljskega pisatelja v zgodovini. Velikanski uspeh je doživel tudi na Slovenskem, saj je daleč najpriljubljenejši poljski avtor med slovenskimi bralci. Od leta 1884, ko se je pojavil prvi knjižni prevod, do leta 2022 je na Slovenskem izšlo skupno 62 knjižnih izdaj njegovih romanov in kratkih pripovedi, od katerih so občinstvo najbolj navdušili romani *V puščavi in goščavi*, *Quo vadis* ter *Z ognjem in mečem*. Najpomembnejši prevajalci Sienkiewicza so bili Peter Miklavec, Janko Moder in Rudolf Molè, največ knjig pa so izdale Državna založba Slovenije, Mladinska knjiga in Goriška tiskarna. Sienkiewicz je največ pozornosti dobil v času življenja, saj so njegova dela, ki jih je napisal v imenu Boga in naroda, »krepila srca« slovenskih bralcev in vplivala na slovensko književnost. Čeprav jim Slovenci v poznejših desetletjih niso več pripisovali tako velikega pomena, je Sienkiewicz zaradi svojega privlačnega načina pisanja ostal zelo bran avtor še dolgo po smrti. Njegov uspeh na Slovenskem je vzbudil tudi zanimanje več slovenskih in poljskih raziskovalcev. Med njimi so prevodoslovne razprave doslej prispevali Janko Moder, Agnieszka Zatorska, Janž Snoj in Robert Grošelj.

Kljub vsemu slovenski prevodi Sienkiewiczjevih del ponujajo še veliko možnosti za prihodnje raziskave.

ABSTRACT

The international best-selling author and Nobel laureate Henryk Sienkiewicz (1846–1916), best known for his historical novels, is considered the most famous Polish writer in history. He also achieved huge success in Slovenia, as he is by far the most popular Polish author among Slovene readers. From 1884, when the first book translation appeared, until 2022, a total of 62 book editions of his novels and short prose were published in Slovenia, of which the novels *In Desert and Wilderness*, *Quo Vadis* and *With Fire and Sword* most impressed the public. The most important translators of Sienkiewicz were Peter Miklavc, Janko Moder and Rudolf Molè. The largest number of books were published by Državna založba Slovenije, Mladinska knjiga and Goriška tiskarna. Sienkiewicz received the most attention during his lifetime, as his works, which he wrote in the name of God and nation, “strengthened the hearts” of Slovene readers and influenced Slovene literature. Although Slovenes no longer attached such great significance to them in later decades, Sienkiewicz remained a widely read author long after his death due to his attractive style of writing. His success in Slovenia also sparked the interest of several Slovene and Polish researchers. Among them, Janko Moder, Agnieszka Zatorska, Janž Snoj and Robert Grošelj have so far contributed articles in the field of translation studies. However, Slovene translations of Sienkiewicz’s works still offer many possibilities for future research.